

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา ความรู้ และทัศนคติต่อยาบ้าในนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้ศึกษาได้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในการวางกรอบความคิด มีรายละเอียดแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับยาบ้า
2. ความรู้และการวัดความรู้
3. ทัศนคติและการวัดทัศนคติ
4. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดทัศนคติ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้เกี่ยวกับยาบ้า

ลักษณะและส่วนประกอบ

จากรายงานต่อกรมการยาเสพติดแห่งองค์การสหประชาชาติ ในปี ค.ศ. 1999 สรุปได้ว่า รูปพรรณของยาบ้ามี 4 ลักษณะด้วยกัน คือ เป็นเม็ดหรือแคปซูลที่พบ เห็นกันโดยทั่วไป รูปพรรณที่เป็นผงปนละเอียด รูปพรรณที่เป็นสารละลายใสบรรจุในหลอดแก้ว และสุดท้ายเป็น ก้อนผลึกใสเหมือนก้อนน้ำแข็ง (วิโรจน์ สุ่มใหญ่, 2543) ในประเทศไทยจะพบยาบ้ามากในลักษณะ เป็นเม็ด กลม นูน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 7 มิลลิเมตร มีน้ำหนักเฉลี่ยเม็ดละ 100 มิลลิกรัม ลักษณะส่วนใหญ่จะเป็นสีส้ม และมีสัญลักษณ์อยู่ตรงกลางบนเม็ดยา (ไพศาล ปวงนิม, 2537)

ยาบ้าที่แพร่ระบาดในประเทศไทยมีส่วนประกอบทางเคมีมากมาย จะอยู่ในรูปอนุพันธ์ สารประกอบอินทรีย์ (organic compound) ในกลุ่มเฟินนิล เอธิลอะมีน ซึ่งสารกลุ่มนี้จะดัดแปลง โครงสร้างให้เป็นสารอินทรีย์ตัวใหญ่ ๆ ได้อีกหลายชนิด และสารที่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในทาง การแพทย์ตัวหนึ่งก็คือ แอมเฟตามีน (Amphetamine) เป็นกลุ่มกระตุ้นประสาท นอกจากนี้ยังมี เมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine) ซึ่งจะออกฤทธิ์ที่รุนแรงกว่า ยาบ้าที่แพร่ระบาดในปัจจุบัน ร้อยละ 99 มีส่วนประกอบของเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ ประมาณ 20-25 มิลลิกรัม คิดเป็น ร้อยละ 20-30 คาเฟอีน ประมาณ 45-55 มิลลิกรัม คิดเป็นร้อยละ 40-60 ที่เหลือจะเป็นแป้งและ น้ำตาล (สุชาติ เลาบรพิตร, 2542)

กลไกการออกฤทธิ์

ยาบ้าจะออกฤทธิ์ต่อร่างกาย โดยกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางสมองส่วนที่เป็นศูนย์พิงพอใจและศูนย์ก้าวร้าว ให้หลั่งสื่อเคมีออกมรและทำลายประสาทสมองในส่วนที่ผลิตสารโดปามีนและซีโรโทนีน และยังทำลายสมองทำให้พิการ ถ้ารับเกินขนาด จะเกิดอาการชักและตายได้ (สวาท ลิขิตวัฒน์กุล , 2537) ยาบั้ยังมีฤทธิ์ออกฤทธิ์ขึ้นอยู่กับปริมาณการเสพยาบ้า และความถี่ของการเสพยาบ้า ลักษณะรูปพรรณที่เสพ รวมถึงวิธีการเสพ การออกฤทธิ์ของยาบ้าทำให้เกิดอาการ ใต้แก่ เบื่ออาหาร ตื่นตื้นง่าย มือสั่น พุดมาก กลิ่นไ้้ เบื่ออาหาร การรับรสอาหารไม่มีความคันโลหิตสูง หัวใจเต้นแรง ไม่่วงนอน เหงื่อออก กลิ่นตัวแรง ท้องเสีย ปากและจมูกแห้งริมฝีปากแตก ทำงานมากเกินปกติ หงุดหงิด ภูนเฉียว ชอบทะเลาะวิวาท รุม่านตาขยายเบิกกว้างสูบนุหรีจัด วิตกจริต ซึมเศร้า น้ำหนักตัวลดลง ผิวหนัง ร่ากายซีดเหลือง อาการขาดวิตามิน และระบบประสาทพิการ ยาบ้าจะถูกดูดซึมได้ง่าย ฉะนั้นผู้เสพจึงต้องมีความต้องการเพิ่มขนาดเสมอ (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด , 2539)

พฤติกรรมกรรมการเสพ

พฤติกรรมกรรมการเสพยาบ้าในหมู่นักเรียน นักศึกษา ส่วนใหญ่ใช้วิธีสูดควันระเหย โดยการบดยาบ้าให้ละเอียดใส่บนกระดาษฟรอยด์และถนด้วยไฟให้ควันระเหยขึ้นมาแล้วสูดเอาควันที่ระเหยขึ้นมาชื่อเรียกในหมู่นักเรียน นักศึกษาว่า จับม้งกร หรือม้าลุยไฟ ส่วนวิธีสูบ โดยยัดใส่ในมวนบุหรี และสูบล้อยผ่านน้ำไม่เป็นที่นิยม เพราะเป็นวิธีค่อนข้างยุ่งยากในการเตรียมอุปกรณ์ ซึ่งจะใช้เวลามากเพิ่มขึ้น รวมทั้งวิธีการฉีดเข้าเส้นโลหิตและวิธีกินพบน้อย (บรรเลง ตั้งโกคานนท์, 2543)

การพัฒนาการใช้ยาบ้าจากการทดลองใช้จนกระทั่งเป็นผู้ติดยาอย่างสมบูรณ์ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้ (วิโรจน์ สุ่มใหญ่, 2543)

1. ขั้นทดลองใช้ (initiation phase) เป็นระยะขั้นที่ใช้ปริมาณเล็กน้อยทำให้ผู้เสพได้รับผลเกิดอาการเคลิบเคลิ้ม
2. ขั้นตอนการสร้างเสริมประสบการณ์ (consolidation phase) เป็นขั้นตอนที่ผู้เสพจะใช้อย่างถี่ ความถี่สูงขึ้น สุขภาพเสื่อมโทรมลงเห็นได้ชัดเจน
3. ขั้นเสพอย่างมกมาย (maintenance phase with bingeing) เป็นขั้นตอนที่ผู้เสพจะต้องการอยู่ตลอดเวลา ติดยาทั้งทางกายและทางจิตใจ สูญเสียบุคลิกภาพ สูญเสียการทำงาน อาการทางจิตประสาทเพิ่มมากขึ้น

ผลที่เกิดจากยาบ้า

ยาบ้าจะมีผลกระทบต่อผู้ที่เสพทั้งในด้านร่างกายและจิตของตนเองและสังคม เมื่อการออกฤทธิ์เริ่มขึ้นจนถึงหมดฤทธิ์ยาจะมีผลดังนี้

1. ผลกระทบต่อตนเอง (สุตสวาท ลิจิตวิวัฒนกุล, 2537)

1.1 ผลจากการใช้ยาในระยะสั้นจะมีผลกระทบทั้ง 2 ด้าน คือ

ด้านจิตใจ โดยจะมีอาการ ประสาทตึงเครียด ความจำไม่ดี จิตสับสน โกรธง่าย เพื่อคลั่ง ประสาทหลอน

ด้านร่างกาย จะมีอาการ ปวดศีรษะ หัวใจเต้นแรงผิดปกติ ปวดท้องรุนแรง

1.2 ผลจากการใช้ยาในระยะยาว จะมีผลกระทบทั้ง 2 ด้าน คือ

ด้านจิตใจ จะมีอาการ จิตสับสน ประสาทหลอนรุนแรง อยากฆ่าตัวตาย หรืออยากฆ่าผู้อื่น

ด้านร่างกาย จะมีอาการ สมองถูกกระตุ้นอยู่ตลอดเวลา สุขภาพทรุดโทรม ภูมิคุ้มกันต่ำ เกิดโรคได้ง่าย

2. ผลกระทบต่อสังคม (กัญญาลักษณ์ อูตรชน, 2542)

ยาบ้าก่อให้เกิดผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและสังคม เพราะบุคคลที่เสพยาบ้า จะหลีกเลี่ยงสังคมมีความสนใจอยู่แต่เรื่องยาบ้า ไม่รับผิดชอบหน้าที่การงาน ความต้องการทำกิจกรรมลดลง การดูแลสุขภาพตนเองเริ่มขาดหายไปไม่ค่อยใส่ใจสุขภาพร่างกายตนเอง เป็นคนชอบโกหก ชอบขโมย ขาดสติสัมปชัญญะ เกิดอุบัติเหตุได้บ่อยครั้ง คุณค่าในตนเองด้อยค่าลง ขาดความมั่นใจและมีความบกพร่องทางจิต ซึ่งผลกระทบจากการเสพยาบ้าเกิดความวุ่นวายในสังคม เกิดคดีอาชญากรรม จับคนมาเป็นตัวประกัน ทำร้ายบุคคลอื่น ก่อเหตุทะเลาะวิวาท ครอบครัวยังมีความทุกข์ ไม่สงบสุข เป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น

โทษทางกฎหมาย

ยาบ้าเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรงประเภทที่ 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2528) มาตรา 7 ระบุว่ายาบ้าเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ประเภทที่ 1 ทำลายระบบประสาทสมอง ผู้ใดมีไว้ครอบครอง จำหน่าย ผลิต เสาฟ ยุงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสฟ จะได้รับโทษ ดังนี้ จำคุก จำคุกตลอดชีวิต จนกระทั่งถึงขั้นประหารชีวิตตามวิถีทางกฎหมาย แล้วแต่กรณีที่กระทำความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 โดยมีมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาบ้าดังต่อไปนี้ (สุชาติ เลาบริพัตร, 2542)

1. ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้ส่งออก ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และถ้าการกระทำ ความผิดเป็นการกระทำเพื่อจำหน่าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต
2. ผู้จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครอง เพื่อจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 มี ปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ไม่เกิน 100 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ 5 หมื่นบาทถึง 5 แสนบาท ถ้ายาเสพติดให้โทษนั้นมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ เกิน 100 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต
3. ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทหนึ่ง มีปริมาณคำนวณเป็น สารบริสุทธิ์ไม่ถึง 20 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 1 หมื่นบาทถึง 1 แสนบาท
4. ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษ ประเภท 1 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 5 พันบาทถึง 1 แสนบาท

วิธีการตรวจหายาบ้าปัสสาวะ

การตรวจปัสสาวะเพื่อค้นหาผู้เสพยาบ้า มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ การตรวจเบื้องต้น (screening test) และการตรวจยืนยัน (confirmation test) มีความจำเป็นต้องทำทั้ง 2 ขั้นตอนจึงจะ ยืนยันว่าตรวจพบยาบ้าในปัสสาวะจริง โดยมีเหตุผลคือ ไม่สามารถตรวจนักเรียนจำนวนมากโดยวิธี ตรวจยืนยันได้ เพราะค่าใช้จ่ายสูงมากและเสียเวลาในการตรวจ แต่การตรวจเบื้องต้นค่าใช้จ่ายถูก สามารถตรวจได้คราวละมาก ๆ มีผลเสียคือ มีผลบวกหลวง (false positive) สูง การที่ผลบวกหลวงเป็น เพราะการกินยาที่มีสูตรทางเคมีบางส่วนคล้ายสารแอมเฟตามีน ยาในกลุ่มดังกล่าว ได้แก่ ยาแก้แพ้ ยาแก้หวัดคัดจมูก และยาลดความอ้วน การตรวจเบื้องต้นตรวจโดยใช้สารเคมี (colour test) ที่จะทำให้ ปฏิกิริยาเปลี่ยนสีกับสารในกลุ่มแอมเฟตามีน ส่วนการตรวจยืนยันจะใช้วิธี GLC วิธี Chromatography และวิธีอื่น ๆ อีก (สุชาติ เลาบริพัตร, 2542)

2. ความรู้และการวัดความรู้

ความรู้เป็นสิ่งที่บุคคลรับรู้ และเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ บุคคลเคยเกี่ยวข้อง และเป็นส่วนประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือ ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ความรู้ของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปตามประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับ รวมทั้งความสามารถและทักษะทางด้านสมองในการคิด การจำเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ การเรียนรู้เพื่อให้ บุคคลเกิดความรู้ในทุกๆด้าน เป็นเรื่องที่ทำได้ค่อนข้างยาก ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเลือกเนื้อหาของ ความรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ได้มากที่สุด ซึ่งความรู้นี้แบ่งได้ 3 ประเภท คือ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

1. ความรู้ที่จะต้องเรียน เป็นเนื้อหาความรู้ที่ผู้เรียนทุกคนจะต้องเรียน การประเมินผลความรู้ด้านนี้จะต้องกระทำให้ครอบคลุมและครบถ้วนในเนื้อหาที่สำคัญ

2. ความรู้ที่มีประโยชน์ที่จะเรียน เป็นเนื้อหาความรู้ที่นอกเหนือจากสิ่งที่จะต้องเรียน มีประโยชน์ต่อผู้เรียน แต่ไม่จำเป็นจะต้องเน้น และการประเมินผลไม่จำเป็นต้องทำอย่างครอบคลุม

3. ความรู้ที่น่าจะเรียน เป็นเนื้อหาความรู้ที่ผู้สอนควรจะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้ โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และไม่จำเป็นต้องประเมินผลความรู้ในด้านนี้

ความรู้เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการคือ สิ่งกระตุ้น ผู้เรียน และการตอบสนอง และสิ่งที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ก็คือ สิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้าที่ตรงกับความต้องการ หรือความสนใจของผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฮัลล์ ที่กล่าวว่าเมื่อต้องการให้ใครเกิดความรู้จะต้องให้สิ่งกระตุ้นตรงกับความต้องการ หรือแรงขับหรือแรงจูงใจของผู้เรียนจะต้องเกิดขึ้นต่อเนื่องและค่อย ๆ สะสมขึ้น การเสริมแรงทุก ๆ คน จะทำให้การเรียนรู้เพิ่มความเข้มแข็งและกระชับขึ้น (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

การเกิดความรู้ขึ้น เริ่มจากบุคคลมีการจดจำหรือระลึกได้ถึงสิ่งที่ตนรู้มา แล้วเกิดความสนใจ มีการนำสิ่งที่รับรู้มาไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และมีการวิเคราะห์สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลที่ได้รับ จนเกิดเป็นความรู้ที่ถูกต้องตามเกณฑ์ของความรู้ขึ้น ๆ

3. ทักษะคิดและการวัดทักษะคิด (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

ทักษะคิดเป็นความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากบุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ รวมถึงท่าทีที่แสดงออกที่บ่งบอกถึงสภาพของจิตใจ เมื่อเกิดความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ต่อสิ่งใดแล้วจะกระทำหรือแสดงออกในสิ่งที่สอดคล้องกับความรู้สึกภายในตน ทักษะคิดเกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ ไม่ได้เป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ทักษะคิดเป็นสภาวะจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของบุคคล สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา การส่งเสริมให้เกิดทักษะคิดเป็นสิ่งสำคัญและเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ทราบทักษะคิดในด้านต่าง ๆ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยแต่ละคนจะแสดงความคิดเห็น ความเชื่อ ความรู้สึกออกมา สามารถนำเอาความคิดเหล่านั้นมาวิเคราะห์ และวางแผนแก้ไขรวมทั้งส่งเสริมให้เกิดทักษะคิดที่ดีและเหมาะสมต่อไป

องค์ประกอบของทักษะคิด มี 3 ประการ (จิราภรณ์ อารยะรังษฤษฎ์, 2533)

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (cognitive component) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด เป็นการตอบสนองของบุคคลรับรู้และวินิจฉัยข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รับ ซึ่งมีผลทำให้เกิดทักษะคิดและสามารถจะบอกได้ว่าสนใจ ไม่สนใจ ชอบ ไม่ชอบ เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านท่าที-ความรู้สึก (affective component) เป็นลักษณะทางอารมณ์ของบุคคลที่คล้อยตามความคิด ตัวบุคคลมีความคิดต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะมีความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ทักษะนี้จะแสดงออกในรูปของความชอบ ไม่ชอบ พอใจ หรือไม่พอใจ

3. องค์ประกอบด้านการปฏิบัติ (behavioral component) คือ ความพร้อมที่จะกระทำ เป็นผลเนื่องมาจากความคิดและความรู้สึก ซึ่งจะออกมาในรูปของการยอมรับหรือปฏิเสธ

ทัศนคติมีพัฒนาการลำดับขั้นของพัฒนาการด้านทัศนคติ (Krathwohl, Bloom, & Masia, 1974 อ้างในประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

1. การรับรู้ (receiving) เป็นความสนใจของบุคคลที่เกิดขึ้นในระยะแรก ภายหลังจากที่มีสิ่งเร้าเข้ามากระตุ้น แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1.1 การรู้ตัว (awareness) เป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อบางสิ่งต่อสถานการณ์หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในระดับที่รู้ตัว โดยจะทำให้เกิดความสนใจแต่ไม่มีการจดจำ ไม่มีการประเมิน และไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก

1.2 การยินดีที่จะรับรู้ (willingness to receive) เป็นการให้ความสนใจและเต็มใจที่จะร่วมในเหตุการณ์ที่มีสิ่งเร้า ๆ โดยไม่ปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยง

1.3 การใส่ใจในบางส่วน หรือใส่ใจโดยควบคุมไว้ (controlled or selected attention) เป็นการพัฒนาทางจิตในระดับที่สูงขึ้น บุคคลจะสามารถควบคุมความสนใจของตนโดยสิ่งเร้าที่พอใจจะได้รับการเลือก และเริ่มกระทำเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ให้ความสนใจ โดยการสนใจปรากฏการณ์ใหม่ ๆ หรือเลือกสนใจในสิ่งที่แตกต่างจากสิ่งเร้า

2. การตอบสนอง (responding) เป็นการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามความสนใจของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นผลที่ต่อเนื่องมาจากการรับรู้ในสิ่งเร้านั้น ๆ แบ่งออกเป็น

2.1 การยินยอมตอบสนอง (acquiescence in responding) เป็นการยอมกระทำตามความต้องการของสังคมหรือตามผู้ที่มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้

2.2 ความเต็มใจตอบสนอง (willingness to response) เป็นความสมัครใจของบุคคลที่จะตอบสนองเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยตัวเอง มิใช่ตอบสนองหรือกระทำเพราะถูกบังคับ

2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนอง (satisfaction in response) เป็นการตอบสนองที่ทำด้วยความสมัครใจ เมื่อกระทำแล้วเกิดความพึงพอใจ มีความสุข สนุกสนาน

3. การเกิดค่านิยม (valuing) เป็นการให้คุณค่ากับสิ่งของ ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งการให้คุณค่านี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ หรือทัศนคติของบุคคลนั้น ๆ ด้วย โดยเมื่อบุคคลให้คุณค่าหรือเกิดค่านิยมต่อสิ่งใด จะส่งผลให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะกระทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น ๆ มากขึ้น

3.1 การยอมรับค่านิยม (acceptance of a value) เป็นความเต็มใจของบุคคลที่จะยอมรับว่าปรากฏการณ์ พฤติกรรม หรือบางสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามความเชื่อ หรือทัศนคติของตนเอง การยอมรับค่านิยมนี้ ถือว่าเป็นระดับต่ำสุดของการเกิดค่านิยม และการยอมรับนี้ก็มีอำนาจพอที่จะควบคุมพฤติกรรมของบุคคลได้

3.2 ความพอใจในค่านิยม (preference for a value) เป็นความพอใจที่จะกระทำกิจกรรมบางอย่างตามค่านิยมที่มีอยู่ หรือตามความต้องการของตน

3.3 ความเกี่ยวข้องผูกพัน (commitment) เป็นความเชื่อ ความศรัทธา หรือการยอมรับของบุคคลที่เกิดขึ้นโดยไม่สนใจถึงแหล่งที่มาของสิ่งนั้น ๆ ส่งผลให้บุคคลพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมค่านิยมที่ตนผูกพันอยู่นี้ ร่วมกับพยายามทำให้ผู้อื่นยอมรับและกระทำตามด้วย

4. การจัดระเบียบของค่านิยม (organization of values) เป็นการจัดการกับค่านิยมให้สอดคล้องและเป็นระบบ เพื่อให้ค่านิยมเหล่านั้น มีความเด่นชัดมากขึ้น

4.1 การสร้างมโนทัศน์ของค่านิยม (conceptualization of value) เป็นการจัดการที่มีลักษณะเป็นนามธรรม โดยบุคคลจะต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลต่าง ๆ ว่าสอดคล้องหรือขัดแย้งกับค่านิยมหรือความเชื่อของตนหรือไม่ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการประเมินหรือจัดระบบของค่านิยมต่อไป

4.2 การจัดระเบียบของระบบค่านิยม (organization of values system) เป็นการจัดการกับค่านิยมที่ซับซ้อนและแตกต่างกันให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปในลักษณะเดียวกันตามค่านิยมที่ปรับเปลี่ยนใหม่

5. การสร้างบุคลิกลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (characterization by a value or value complex) เป็นการควบคุมพฤติกรรมแสดงออกที่กำหนดไว้ภายในตัวบุคคลซึ่งเป็นผลมาจากค่านิยมที่ยึดถือ ซึ่งพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จะมีความคงทนเปลี่ยนแปลงยาก แม้จะมีสิ่งรบกวนภายนอกกระตุ้น และเมื่อเวลาผ่านไปจะเกิดการยอมรับว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนี้เป็นบุคลิกลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งบุคลิกลักษณะที่เกิดขึ้นนี้ยังสะท้อนถึงความเชื่อ ความคิด และทัศนคติที่มีต่อปรัชญา หรือสิ่งอื่น ๆ ที่บุคคลอื่นพบเห็นอีกด้วย

5.1 การกำหนดหลักทั่วไป (generalized set) เป็นการตอบสนองบุคคลที่เกิดขึ้นตามค่านิยมและทัศนคติที่แต่ละบุคคลได้กำหนดไว้ภายใน ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกในขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว สม่ำเสมอ และอยู่นอกเหนือการควบคุมของจิตใจ โดยในสถานการณ์เดียวกันบุคคลจะแสดงพฤติกรรมในลักษณะที่เหมือนเดิม กระบวนการที่เกิดขึ้นนี้จะช่วยปรับเปลี่ยนการแสดงออกของบุคคลให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมมากขึ้น

5.2 การแสดงคุณลักษณะ (characterization) เป็นจุดสูงสุดของขั้นตอนนี้ที่มีผลต่อลักษณะการแสดงออกของบุคคล ซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการของทัศนคติ ความเชื่อ ความคิด โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นสากล ตามปรัชญาการดำรงชีวิต หรือแสดงออกตามสิ่งที่ต้องรู้หรือควรรู้ การตอบสนองที่เกิดขึ้นนี้จะแสดงออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลได้

ลักษณะที่สำคัญของทัศนคติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

1. เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้จะทำให้เกิดความรู้สึกและความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ คือเกิดเป็นทัศนคติ และทัศนคติไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของบุคคล โดยการโน้มน้าวจิตใจให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งแสดงออกในทางยอมรับหรือไม่ยอมรับ และสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก อาจแสดงออกด้วยคำพูดหรือด้วยสีหน้าท่าทางที่พอใจหรือไม่พอใจ
3. เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ แม้ว่าการเกิดทัศนคติจะต้องใช้เวลา ใช้ความคิดพิจารณาจากความรู้สึกที่สะสมมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่ทัศนคติก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม สถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

1. การวัดทัศนคติเพื่อทำนายพฤติกรรม เนื่องจากการวัดทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล จะแสดงถึงความรู้สึกที่มีทางด้านดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด หรือมีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด ดังนั้นการทราบทัศนคติของบุคคลช่วยให้ทำนายการกระทำของบุคคลได้ และจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่นสามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย
2. การวัดทัศนคติเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล ทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ นั้น เปรียบเสมือนสาเหตุภายในซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลกระทำได้ต่าง ๆ กัน ทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลนี้ อาจได้รับสาเหตุมาจากผลภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง ดังนั้นการจะเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคลต่าง ๆ ให้ชัดเจน บางกรณีจึงจำเป็นต้องวัดทัศนคติของบุคคลต่าง ๆ ต่อสาเหตุภายนอกด้วย
3. การวัดทัศนคติเพื่อหาทางป้องกัน การที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมย่อมเป็นไปได้ ถ้าแต่ละบุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งเดียวกัน คล้ายคลึงกัน ดังนั้นการทราบทัศนคติจะเป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือร่วมใจและไม่เกิดความแตกแยกในสังคม

4. การวัดทัศนคติเพื่อหาทางแก้ไข บุคคลสามารถมีทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปได้มาก การวัดทัศนคติจึงอาจแสดงให้เห็นว่าบุคคลมีลักษณะที่เหมาะสมหรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการหาแนวทางแก้ไขทัศนคติที่ไม่ถูกต้องและปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อไป

4. ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดทัศนคติ

การเกิดทัศนคติโดยพิจารณาถึงส่วนประกอบแต่ละส่วนของทัศนคติ ทั้งสามส่วนประกอบนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีผลซึ่งกันและกัน องค์ประกอบที่เราจะต้องพิจารณาปัจจัยในการก่อให้เกิดทัศนคติอย่างรวมนี้นี้ ได้แก่ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2537)

1. ตัวบุคคล (individual)

ประสบการณ์ในการให้การเลี้ยงดูหรือฝึกอบรม จะเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพของบุคคล ขณะเดียวกันบุคคลก็ย่อมมีบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งบุคลิกภาพที่แตกต่างกันนี้จะมีผลทำให้ความรู้และทัศนคติของบุคคลเหล่านั้นแตกต่างกันด้วย

2. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล (interpersonal relations)

การที่บุคคลหนึ่งจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบุคคลอื่นหรือไม่และมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะบางอย่างของบุคคลนั้น คือ ความเป็นที่เชื่อถือ ความน่าสนใจ และอำนาจ คุณลักษณะเหล่านี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ เชื่อว่าในการสร้างทัศนคติในวัยเด็กนั้น ถ้าพ่อแม่ของเด็กมีคุณลักษณะทั้งสามอย่างดังกล่าวแล้ว การสร้างทัศนคติย่อมจะทำให้เกิดขึ้นในตัวเด็กได้ง่าย ในระยะวัยรุ่นนั้นเพื่อนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก การเปลี่ยนทัศนคติของเด็กวัยนี้จะมีผลมาจากกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สื่อสารมวลชน ครู ซึ่งมีอิทธิพลต่อการสร้างและการเปลี่ยนทัศนคติ

3. กลุ่ม (group)

บุคคลหนึ่งย่อมมีส่วนร่วมในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกหลายคน ในขณะที่ตัวบุคคลนั้นก็อาจจะมีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มอื่นด้วย ทัศนคติของบุคคลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลในกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกด้วย ดังนั้นทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนได้ทางหนึ่งก็โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่ม

4. สัมพันธภาพระหว่างกลุ่ม (intergroup relations)

ปัจจัยสองอย่างที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล (โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกอคติที่เกิดระหว่างกลุ่ม) คือ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและด้านสังคม มีข้อมูลแสดงให้เห็นว่ากลุ่มต่าง ๆ ถ้ายังมีความเหมือนกันมากเท่าใดในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรม โดยทั่วไป ความชอบกันระหว่าง

กลุ่มก็จะมีมากขึ้น ความแตกต่างของสังคม (social distance) จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความเหมือนกันของวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ถึงอย่างไรก็ตาม ฐานะทางสังคม (social status) จะมีบทบาทต่อทัศนคติของระหว่างกลุ่มคน แต่ทั้งนี้เชื้อชาติก็มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยในบางสังคม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา และงานวิจัยเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติต่อสารเสพติด มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้มาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเชิงพฤติกรรม ในส่วนความรู้และทัศนคติต่อสารเสพติด มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

ธนวรรณ อาษารัฐ (2538) ได้ศึกษาความรู้ ภูมิหลัง ทัศนคติ ในกลุ่มผู้ติดสารเสพติดอยู่ระหว่างการบำบัดรักษาและฟื้นฟู โรงพยาบาลจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษพบว่าผู้ติดสารเสพติดมีคะแนนความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด มีทัศนคติต่อสารเสพติดอยู่ในระดับที่เหมาะสม

อรอนงค์ หงษ์ชุมแพ (2538) ได้ศึกษาความรู้เกี่ยวกับยาบ้าและการป้องกันตนเองจากการเสพยาบ้าของเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อำเภอหัวหิน ผลการศึกษพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้เฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ตามเกณฑ์มาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

มงคล ปลื้มจิตชม และคณะ (2539) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาบ้าของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษพบว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากยาบ้าอยู่ในระดับดีและพบว่านักเรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับอันตรายของยาบ้าอยู่ในระดับดีหรือกล่าวได้ว่านักเรียนมีทัศนคติเชิงลบต่อยาบ้า

ภัทรา นวลคำ และปฐม นวลคำ (2539) ได้ศึกษาปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมการเสพยาบ้าของเด็กนักเรียนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่าปัจจัยด้านทัศนคติมีผลต่อการเสพยาบ้าของนักเรียน

วุฒิภาพ ภาพยนตร์ (2540) ได้ศึกษาความประพฤติดีตกดี ความรู้ และความคิดเห็นเกี่ยวกับสารเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดอยู่ในระดับต่ำมากและพบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อสารเสพติดเป็นเชิงลบต่อสารเสพติด